

mazásakor nehézségeket okoz a küldő adatbázis-központ és a fogadó display eltérő felbontása. Vektorgrafika esetén nem merül fel ez a probléma. A rasztermódszer csak információvesztés árán teszi lehetővé a digitalizált kép léptékének megváltoztatását. Vektorizációs technika alkalmazásakor a grafikus adatok a felhasználó gépén tetszés szerint kicsinyíthetők, nagyíthatók, anélkül, hogy információvesztés, minőségromlás következne be.

A grafikus adatok megjelenítését, helyi feldolgozását támogató programokkal kiegészített kommunikációs és adminisztratív programcsomagokat a FIZ-nek 1985 végéig kellett elkészítenie. A felhasználók az MS-DOS, a CP/M és az UNIX operációs rendszerek vezérlésével futtatható változatok közül választhatnak. A felhasználói mikroszámítógép képernyőjének felbontása legalább 720x350 pont kell, hogy legyen. Az ábrák rajzoltatására a legalább 300 pont/inch felbontású berendezések használhatók.

/TITTLBACH, G.: Electronic publishing and document delivery of German patent information. = Journal of Chemical Information and Computer Sciences, 26. kötet, 1. sz. 1986. p. 13–17./

(Sándori Zsuzsanna)

≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈

Mikroszámítógépes kölcsönző rendszerek

A könyvtári kölcsönzés adminisztrációját már sok éve gépesítették, de ehhez akkor nagyszámítógép és sok pénz kellett. A mikroszámítógépek és mágneslemezek kapacitásának gyors növekedése, valamint a hardverárak zuhanása következtében már egy – Apple III vagy IBM PC kategóriájú – mikroszámítógépen is lehetővé vált egy közepes könyvtár kölcsönzésének nyilvántartása. A gépi kölcsönzéssel szemben két fő követelményt támaszthatunk. Először is megbízhatónak kell lennie (úgy is, hogy ne kelljen várni rá). Ezenkívül legyen minél átfogóbb, minimálisan a következő funkciókat kell ellátnia: az olvasók nyilvántartása (név, lakáscím, vonalkód-azonosító, kölcsönzői "státus" stb.); a művek egyedi nyilvántartása (cím, szerző, témakör, vonalkód, esetleg példányszám, kiadási év, ISBN-szám stb.); a kölcsönzési tranzakciók fájlja (ahol egymás mellé kerül az olvasó és a dokumentum azonosítója – az adatok rögzítésére a vonalkódolvasó fényceruza a legalkalmasabb); felszólítások készítése (beleértve a képernyőn történő ellenőrzést és az értékesítések kinyomtatását, ill. a késedelmi díjak automatikus kiszámítását); visszakereső rendszer (szerző, cím, témakör szerint stb.); valamely szempont szerint kiválasztott olvasók fájlja (amelyben minimálisan név és vonalkód szerint lehet keresni, de jobb esetben telefonszám vagy levélcím szerint is – a rendszernek képesnek kell lennie a nem egész helyesen begépelte nevek felismerésére, ill. a csonkolással történő keresésre is); statisztikai fájl (pl. a használók foglalkozási kategóriái szerint). Mindezek a legfontosabb funkciók mikroszámítógépen is megvalósíthatók. A korlátok főleg a fájlok méretében, a műveletek sebességében, valamint a terminálok, ill. munkahelyek számában jelentkeznek.

A kölcsönzést leggyakrabban azzal a megfontalással gépesítik, hogy az pénzt takarít meg, javítja a szolgáltatást, vagy "korszerű". A mikroszámítógépes rendszer azonban nem kifejezetten gazdaságos, hiszen még mindig igen nagy befektetést igényel, s ha működésével meg is takarít bizonyos kiadásokat, csak hosszú használatban fizetődik ki (a pontosabban megállapított késedelmi díjak növekedése talán az egyetlen kézzelfogható gazdasági előny). A könyvtárak hajlamosak lebecsülni a folyamatos kiadásokat (hardver- és szoftverkarbantartás, festékszalag, papír, különleges nyomtatványok stb.). A szolgáltatás javulása elsősorban a tranzakciók gyorsabb ütemében (0,5–1,5 percről 2–3 másodpercre) – azaz a rövidebb várakozási időben –, a katalógusadatok teljesebb, gyorsabb és pontosabb visszakereshetőségében, továbbá a statisztikai adatok szélesebb körű felhasználhatóságában mutatható ki. A korszerűség igénye gyakran a használók körében merül fel, s az erre adható legjobb válasz, ha a könyvtár számítógépet állít fel, s az szemmel láthatóan emeli a szolgáltatás színvonalát. A könyvtárnak ezenkívül azt is érzékeltetnie kell, hogy "halad a korral", s nem marad le az új technika alkalmazásában más, frekvenciált intézmények mögött (elektronikus játéktermek, automatizált pizzeria-termek stb.).

Egy mikroszámítógépes kölcsönző rendszer megtervezésekor tisztában kell lennünk a mikroszámítógép korlátaival. A számításba jövő mágneslemez tárolókapacitás alsó határa 5 megabájt (a hajlékony lemez rendszerénél a gyakori lemezcseré kényelmetlen, amelletts állandó hibalehetőséget jelent), de 20 megabájtól nagyobb kapacitású rendszert sem érdemes használni. (Az 5 megabájt esetén 4000

olvasó és 12 000 könyvtári egység adatait, 20 megabájtól 16 000 olvasót és 48 000 könyvtári egységet lehet kezelni. Kevesebb olvasó esetén általában nagyobb kötetmennyiség lehetséges, és viszont. Ne válasszunk olyan rendszert, amely merev keretekkel dolgozik! További figyelembe veendő szempont, hogy a rekordméret rögzített vagy változtatható. A tárolókapacitás kiszámításánál minden fájl és program pontos helyigényét számításba kell venni. Gondolni kell a mikroszámítógépes feldolgozásnál elhagyott adattípusokra (pl. ilyenkor általában nem teljes MARC-formátummal dolgozunk), valamint arra, hogy hány terminálra van szükség (még ha a mikroszámítógép alkalmas is a több munkahelyes, ill. "multitask" használatra, ez nagyon korlátozza a kapacitását).

A konkrét kölcsönző rendszer kiválasztásával a fő szempont az óvatosság: legkevesebb három sikeres megvalósítást kell tanulmányoznunk (beleértve

az igazgatókkal, a rendszer kezelőivel, sőt az esti órákban ügyeletes kollégákkal folytatott beszélgetést). A szükséges kapacitás becslésénél öt évre előre kell tekinteni.

Rendkívül fontos a karbantartás megszervezése, megfelelő szerződésekkel. (Az olcsóbb, postán rendelt áruknál nem számíthatunk a kereskedelmi cég későbbi segítségére.)

Ami a jövőt illeti, az árak tovább csökkennek, bár lassabb ütemben. A teljesítmény egyre nő (de a kölcsönző rendszerek bevezetésével nem kell várunk újabb "áttörést"). A szoftverek – ha egyenletlenül is – sokat fejlődnek még (elsősorban a teljesség, a stabilitás és a felhasználói kényelem tekintében).

/CARLSON, G.: Circulation systems on microcomputers. = Drexel Library Quarterly, 20. köt. 4. sz. 1985. p. 34–47./

(Mándy Gábor)

**Felhívjuk tisztelt olvasóink figyelmét, hogy a
Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1976–1985. évfolyamainak
egyed-egy számait – kérésükre – térítésmentesen megküldjük
(TMT-szerkesztőség, Budapest, Pf. 12. 1428).**